

شہید بشیر بھمبر

AFGANISTAN: JUSTÍCIA, PAU I DRETS DE LES DONES

 Quaderns
de Pau
i Solidaritat

PERIODICITAT: Quadrimestral

Edició digital - Desembre 2010

Elaborat per: Associació per als Drets Humans a l'Afganistan (Asdha)

Redacció de textos: Mònica Bernabé Fernàndez, presidenta d'ASDHA
i periodista a l'Afganistan

Coordinació de textos: Marta Michelena, tècnica de projectes d'ASDHA
i coordinadora de l'oficina a Barcelona

www.afgancat.org

www.hohasdaturar.org

afgancat@afgancat.org

+34 93 295 67 85

c/ Zamora, 105, 3r - 4a

08018 BARCELONA

Fotografia portada: Mònica Bernabé Fernàndez

Fotografies quaderns: Mònica Bernabé Fernàndez i Marta Michelena

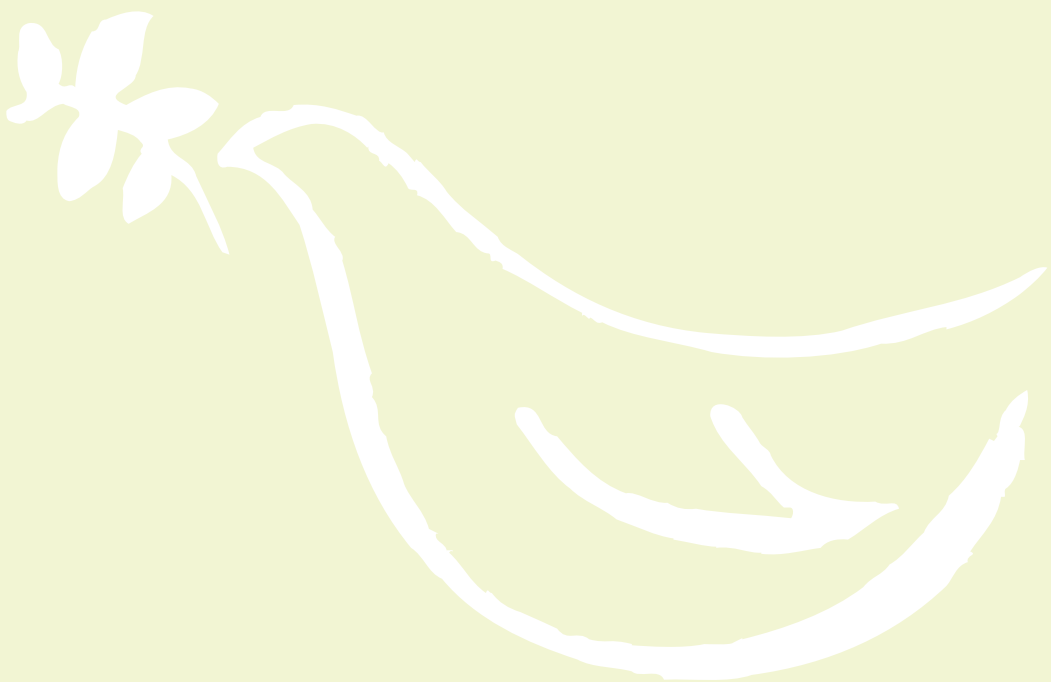
Edita: Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració
Direcció General de Cooperació

<http://dgcooper.caib.es>

Disseny i maquetació: LACOMBA Produccions

ÍNDIX

1. Afganistan: dades generals.....	4
2. Afganistan: cronologia 1919 – 2010	4
3. Afganistan després de l'11 de Setembre.....	9
4. Drets de les dones a l'Afganistan: tradicions i lleis	15
5. Criminals al parlament i govern afganès. Ho has d'aturar	27
6. Criminals de guerra	29
7. Enllaços d'interès	30

1. L'AFGANISTAN: DADES GENERALS ¹

Extensió: 652.225 km²

Població: 29 milions de persones (el 71,2% viu a les zones rurals, el 50,16% té menys de 15 anys i el 2,61% més de 65)

Religió: musulmans sunnites 84%, musulmans xiïtes 15% i altres 1%

Ètnies: paixtus (41%), tadjiks (26%), halares (20%), uzbeks (13%)

Esperança de vida: 44,6 anys

Índex de mortalitat infantil: 257 de cada 1.000 nascuts

Índex de mortalitat maternal: 1.800 morts per cada 100.000 embarassos/parts (la més alta del món, juntament amb el Níger)

Taxa de fertilitat: 6,14 infants nascuts per dona

Població en estat de desnutrició: 70%

Població sense accés a aigua potable: 60% (69% a les zones rurals)

Índex d'alfabetització: 28,1% (homes: 43,2%; dones: 12,1%)

Usuaris d'Internet: 1,7 persones de cada 1.000

IDH: 0,349. Baix. L'Afganistan ocupa el lloc 155 dels 169 països de l'escala de desenvolupament de l'ONU. És un dels països amb un nivell de desenvolupament més baix.

2. L'AFGANISTAN: CRONOLOGIA 1919-2010

1919 L'Afganistan recupera la independència després de la tercera guerra contra les forces britàniques que intentaven posar el país sota la seva òrbita d'influència.

1926 Amanul·là s'autoproclama rei i intenta introduir reformes socials: defensa la igualtat de gènere, aprova un Codi de Família progressista, inicia una campanya contra l'ús del

vel islàmic, etc. Aquestes reformes generen l'oposició de forces conservadores.

1929 Amanul·là fuig després dels disturbis i el descontent produït per les reformes.

1933 Zahir Sha esdevé rei i l'Afganistan continua sent una monarquia durant les quatre dècades següents.

1953 El general Mohammad Daud esdevé primer ministre. Fa un gir cap a la Unió Soviètica per tal d'aconseguir ajut econòmic i militar. Introdueix reformes socials, com l'abolició del purdah (la pràctica d'allunyar les dones de la vida pública).

1956 L'Afganistan ratifica la Convenció de Ginebra.

1963 Mohammad Daud és forçat a dimitir com a primer ministre.

1964 S'introdueix la monarquia constitucional, però això porta a la polarització política i a una sèrie de lluites de poder.

S'aprova una Carta Magna que estableix la igualtat de drets d'homes i dones

1965 Se celebren eleccions parlamentàries i quatre dones són escollides diputades.

1973 Mohammad Daud pren el poder en un cop d'Estat i proclama una república. Promou l'enfrontament entre l'URSS i les potències occidentals i el seu estil el distància de les faccions d'esquerra, que uneixen forces contra ell.

1978 Un nou cop d'Estat per part de l'esquerra Partit Democràtic Popular derroca

Per a més informació, vegeu PNUD <<http://hdrstats.undp.org/es/paises/perfiles/AFG.html>>.

i mata el general Daud. Les faccions Khalq i Parcham d'aquest partit entren en disputa i la majoria dels líders del Parcham són assassinats o acaben a l'exili. Al mateix temps, líders islàmics conservadors i ètnics que van plantejar objeccions als canvis socials comencen una revolució armada en l'àmbit rural.

1979 Una lluita de poder entre els líders d'esquerra Hfizullah Amin i Nur Mohammad Taraki a Kabul acaba en victòria del primer. Les revoltes a l'àmbit rural continuen i l'exèrcit afganès fa front al col·lapse. Finalment, la Unió Soviètica envia tropes al país per eliminar Amin, que és executat.

1980 Babrak Karmal, líder de la facció Parcham del Partit Democràtic Popular, s'instal·la com a governant amb el suport de les tropes soviètiques. Grups de mujaidins (lluitadors per la llibertat), la majoria islamistes, lluiten contra els invasors. Bona part de les zones rurals es converteixen en un camp de batalla on es cometen autèntiques atrocitats, com obrir el ventre a les dones embarassades per treure'ls el fetus. Les tropes soviètiques bombardegen àrees poblades de manera indiscriminada. Els grups mujaidins estableixen les seves casernes al Pakistan, on també reben entrenament militar. Els Estats Units i l'Aràbia Saudita, i en menor mesura l'Iran i la Xina, els faciliten diners i armes.

1985 Es calcula que la meitat de la població afganesa s'ha desplaçat com a conseqüència de la guerra i una bona part fugiu als països veïns, com l'Iran i el Pakistan.

1986 Babrak Karmal és reemplaçat per Najibul-là com a cap del règim recolzat per la Unió Soviètica.

1989 Les tropes de l'URSS es retiren de l'Afganistan, però la guerra continua. Els grups mujaidins que han combatut units contra l'invasor soviètic ara lluiten pel poder.

1992 Najibul-là cau del poder i, amb la intervenció del pla de pau de l'ONU, és reemplaçat per un consell de quatre membres del partit governant Watan. Sebghatollah Mojaddedi pren el poder, però aviat és reemplaçat per Burhanuddin Rabbani, que declara l'Estat Islàmic de l'Afganistan.

1992-1995 La guerra s'estén a totes les grans ciutats, sobretot a Kabul, que queda destruïda pels combats. Les execucions sumàries, els atacs a civils, els segrestos i els saquejos són habituals.

1994 Els talibans apareixen a Kandahar i la població, cansada de guerra, els veu com una esperança per a la pau.

1995 Es constitueix a l'exili la xarxa d'associacions de dones afganeses Afghan Women's Network (AWN).

1996 Els talibans prenen el control de Kabul i imposen tota una sèrie de preceptes utilitzant l'Islam com a excusa: prohibeixen a les dones treballar, estudiar als centres educatius i sortir de casa si no van acompanyades d'un home de la seva família. Rabbani fugiu i els diferents grups mujaidins s'uneixen per lluitar contra els talibans i formen l'Aliança del Nord.

Setembre de 2001 Terroristes suïcides atempten contra els Estats Units en un atac espectacular que causa la mort d'unes 3.000 persones.

Octubre de 2001 Els Estats Units realitzen bombardejos aeris contra l'Afganistan i faciliten suport econòmic i militar a l'Aliança del Nord perquè lluiti contra els talibans. Comença l'operació Llibertat Duradora, liderada pels Estats Units per capturar el terrorista Osama Ben Laden. Efectius d'altres països també hi participen formant la denominada Força de Coalició.

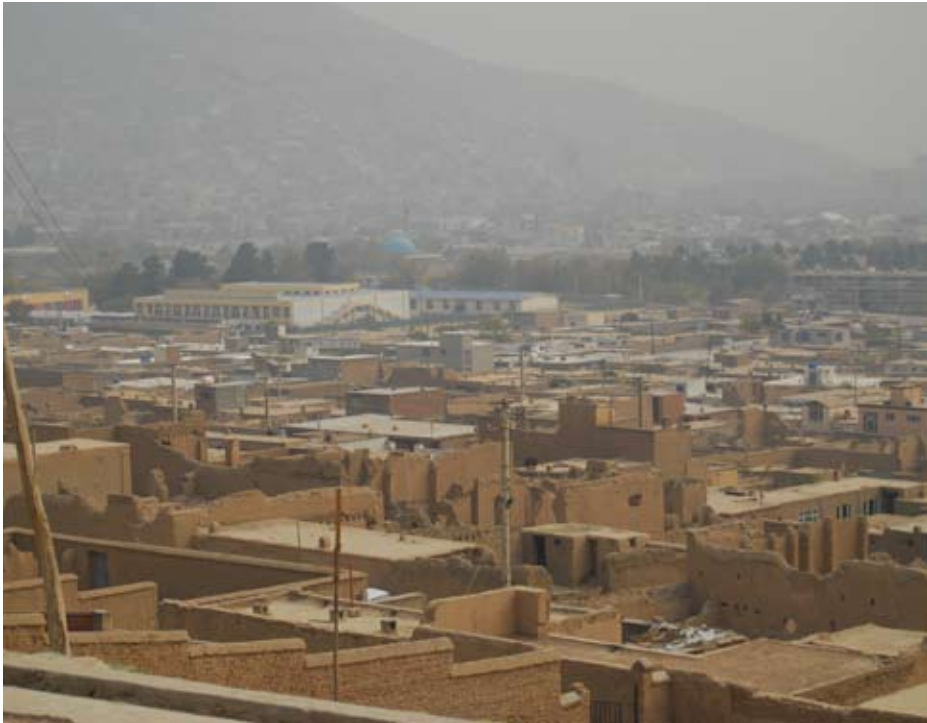
Desembre de 2001 Les forces talibans s'enfonsen. A Bonn (Alemanya) se celebra una conferència sota el paraigua de l'ONU, on s'acorda un govern interí per a l'Afganistan. Molts dels líders militars de l'Aliança del Nord, les tropes dels quals van cometre atrocitats durant els anys noranta, exigeixen tenir poder polític com a compensació per l'ajuda prestada per fer caure els talibans.

Alguns són nomenats ministres o passen a ocupar altres càrrecs polítics.

Dues dones són ministres. Les prohibicions talibans envers les dones són abolides en teoria. Associacions de dones que existien en la clandestinitat surten a la llum pública i són legalitzades.

Gener de 2002 El primer contingent de forces estrangeres s'instal·la al país.

Maig de 2002 El Consell de Seguretat de les Nacions Unides estén el mandat de la Força d'Assistència per a la Seguretat Internacional (ISAF) fins al desembre de 2002. Posteriorment s'aproven noves resolucions en aquest sentit. L'última, el setembre de 2008.

Ciutat de Kabul, Afganistan. Novembre 2008

Gener de 2004 S'aprova una nova Constitució que estableix que les dones i els homes són iguals davant la llei, que l'edat mínima per al matrimoni de les noies són els 16 anys i que les pràctiques tradicionals que van en contra de la dignitat de les dones queden prohibides. La Comissió Independent de Drets Humans de l'Afganistan realitza una enquesta entre desenes d'afganesos i afganeses de tot el país sobre els crims del passat. El 75,9% dels entrevistats considera "molt important" i el 18,5% "important", jutjar els criminals de guerra. I el 76% opina que fer-ho ajudarà a "augmentar l'estabilitat i la seguretat al país".

Octubre de 2004 Se celebren eleccions presidencials i Hamid Karzai és proclamat vencedor amb el 55% dels vots. Karzai torna a donar entrada dins el seu executiu a antics senyors de la guerra.

Habiba Sarabi és nomenada governadora de la província de Bamayan. És l'única dona governadora a tot el país.

Setembre de 2005 Se celebren eleccions parlamentàries i bona part dels 249 escons de la cambra legislativa queden a les mans de líders militars o fonamentalistes que van participar activament en la guerra dels anys noranta. Molts es van presentar com a candidats amb l'aval de l'ONU.

Les dones obtenen 68 escons.

Maig de 2005 Es donen a conèixer detalls de presumptes abusos a presoners per part de les forces nord-americanes en centres de detenció.

Desembre de 2005 El president afganès aprova un pla d'acció per dur a terme un procés per a la reconciliació nacional, la justícia i la recerca de la veritat dels crims del passat.

El Govern afganès es planteja eliminar el Ministeri d' Afers de la Dona, l'única cartera de l'executiu dirigida per una dona, i instaurar una policia religiosa que vetlli pel compliment de les pràctiques islàmiques. Finalment aquestes iniciatives no prosperen.

Octubre de 2006 L'OTAN assumeix la responsabilitat en matèria de seguretat a tot l'Afganistan quan pren el comandament de l'est del país, fins aleshores a mans d'una coalició de forces liderades pels Estats Units.

Gener de 2007 Human Rights Watch fa públic un informe sobre els crims de guerra comesos a Kabul durant els anys noranta, en què responsabilitza molts líders militars que tenen poder al Govern o són diputats al Parlament.

Març de 2007 La publicació de l'informe de Human Rights Watch a l'Afganistan i l'execució de Saddam Hussein a l'Iraq porta als diputats del Parlament afganès vinculats a faccions militars a aprovar una llei d'amnistia per garantir la seva immunitat. La llei estableix que els actors que van participar en la guerra queden impunes i no poden ser jutjats per un tribunal a l'Afganistan.

Maig de 2007 La diputada afganesa Malalai Joya és expulsada del Parlament després de declarar en una entrevista radiofònica que "el Parlament afganès sembla un zoo, perquè està ple d'animals", en referència als senyors de la guerra. Joya està ara amenaçada de mort i viu a la clandestinitat.

Juny de 2007 Dues periodistes afganeses són assassinades en menys d'una setmana.

Agost de 2007 Dones afganeses es manifesten al carrer a Kabul amb fotografies

de desapareguts i familiars assassinats durant la guerra, i exigeixen justícia i que els criminals siguin portats davant un tribunal. És la primera manifestació d'aquest tipus que se celebra a l'Afganistan i té lloc després de la localització d'una fossa comuna al nord de Kabul amb més de mil cossos. La Comissió Independent de Drets Humans de l'Afganistan calcula que al país hi ha unes noranta fosses comunes, llegat dels anys de conflicte.

Setembre de 2007 Es planteja de nou l'eliminació del Ministeri d'Afers de la Dona per la seva ineficàcia. Els col·lectius de dones en sol·liciten, en canvi, la reforma. No hi ha canvis.

Desembre de 2007 Dones afganeses es tornen a manifestar al carrer amb fotografies de desapareguts i en un acte retransmès per la televisió exigeixen al president afganès, Hamid Karzai, que porti els criminals de guerra davant un tribunal i depuri el seu Govern expulsant els membres que pertanyen a faccions armades.

Agost de 2008 Forces nord-americanes bombardegen el districte de Shindand, a la província de Herat, i causen noranta morts civils. L'ONU certifica la matança, que suposa un gran escàndol.

Desembre de 2008 Dones afganeses tornen a manifestar-se amb fotografies de desapareguts per exigir justícia. El Govern afganès localitza en una fossa el cos del president Mohammad Daud, així com la resta de membres de la seva família que van ser assassinats amb ell el 27 d'abril de 1978. Més enllà d'això, el pla d'acció aprovat per Karzai per dur a terme un procés per a la reconciliació nacional, la justícia i la recerca de la veritat sobre els crims del passat caduca sense que s'hagi dut a terme cap de les accions previstes.

20 d'agost de 2009 Se celebren eleccions presidencials. Hamid Karzai s'alia amb els principals senyors de la guerra del país per aconseguir-ne el suport i guanyar vots a la seva zona d'influència. Alguns dels 38 candidats a les eleccions també van participar en la guerra.

Nen portant aigua a casa seva. Kabul, Afganistan. Novembre 2008

4 de setembre de 2009 Tropes nord-americanes maten desenes de civils a la província de Kunduz, al nord de l'Afganistan, quan bombardegen un camió de fuel que havien robat els talibans. Les tropes alemanyes de la ISAF ordenaren el bombardeig al·legant que van confondre els civils amb talibans.

16 de setembre de 2009 Els observadors electorals de la Unió Europea denuncien un frau massiu a les eleccions perquè es van omplir les urnes "a gran escala" amb vots fraudulents i després, durant el recompte, es van donar per bons aquests sufragis, malgrat haver-hi mecanismes per detectar un possible frau.

4 d'octubre de 2009 El segon de l'ONU a l'Afganistan, Peter Galbraith, deixa el càrrec i denuncia que les Nacions Unides van ocultar el frau electoral amagant proves.

20 d'octubre de 2009 Es convoca una segona volta electoral per al 7 de novembre després que la Comissió Electoral de Queixes anul·lés bona part dels vots per fraudulents i Karzai no aconseguís la majoria absoluta necessària per a la reelecció.

1 de novembre de 2009 Abdullah Abdullah, el rival de Karzai a la segona volta, es retira de la cursa electoral perquè, denuncia, no s'han pres mesures per evitar un nou frau.

2 de novembre de 2009 Karzai és proclamat president amb només el 49,67% dels sufragis.

19 de novembre de 2009 Hamid Karzai pren possessió com a president i promet que lluitarà contra la corrupció. Malgrat això, nomena com a vicepresidents dos dels principals senyors de la guerra del país, Mohammad Qasim Fahim i Karim Khalili.

19 de desembre de 2009 Karzai presenta al Parlament la llista de persones que vol que siguin ministres al seu nou Govern. Una bona part van estar implicades a la guerra. El Parlament en rebutja la majoria.

9 de gener de 2010 Karzai presenta una nova llista de ministres al Parlament perquè la ratifiqui. Encara alguns dels candidats van participar en la guerra.

15 d'agost de 2009 El Govern afganès aprova una nova llei de família per a la comunitat afganesa xiïta que permet la violació dins el matrimoni i en què les dones necessiten el permís del marit per estudiar o sortir al carrer. Karzai va donar el vist-i-plau a la llei per guanyar-se així la comunitat xiïta.

3. L'AFGANISTAN DESPRÉS DE L'11 DE SETEMBRE

La intervenció dels Estats Units a l'Afganistan el 2001

Les tropes nord-americanes, durant la intervenció de 2001 a l'Afganistan després dels atemptats de l'11-S, i a diferència del que succeí a l'Iraq, es van limitar a bombardejar el país, mentre que van delegar la invasió terrestre a l'Aliança del Nord, una facció que lluitava contra els talibans i que estava formada per destacats senyors de la guerra –com ara Mohammad Qasim Fahim, Abdul Rasul Sayyaf i Rashid Dostum– que van cometre tot tipus d'atrocitats a l'Afganistan durant els anys noranta i van ser els principals causants de la destrucció de la seva capital, Kabul.

En concret, la CIA va planificar que les tropes de l'Aliança del Nord estiguessin sobre el terreny i es coordinessin amb els seus agents i les Forces d'Operacions Especials dels EUA. L'objectiu era evitar un gran desplegament

de tropes nord-americanes a l'Afganistan, tenint en compte que aleshores els EUA no tenien cap pla per a una invasió del país i, tret d'un grapat d'agents de la CIA, no hi havia funcionaris nord-americans que haguessin estat a l'Afganistan els darrers deu anys. I, a més, també hi havia pocs agents de la CIA que parlessin persa o el seu dialecte afganès, el dàric, i ningú no sabia paixtu, els dos idiomes oficials a l'Afganistan.

A tall d'exemple, el veterà de la CIA Gary Schoeren, que parlava dàric, va haver d'abandonar la jubilació amb 59 anys per encapçalar el primer equip d'enllaç que els EUA va enviar a l'Afganistan el 2001, format per deu homes. Aquest equip va anar a l'Afganistan amb tres milions de dòlars, que van ser distribuïts entre els dirigents de l'Aliança del Nord. Després en va repartir deu més perquè la CIA pogués pagar més senyors de la guerra.

D'aquesta manera, aquesta guerra va ser la més barata que mai no haurien fet els Estats Units. Darrere d'aquest èxit aparent, això no obstant, la CIA controlà l'Afganistan no mitjançant la democratització i la construcció nacional, sinó pagant els senyors de la guerra per mantenir la pau.

La conferència de Bonn

El 27 de novembre de 2001 va començar una conferència sota l'auspici de l'ONU a la ciutat alemanya de Bonn, que pretenia ser una reunió de totes les faccions afganeses per acordar un govern provisional durant dos anys i el desplegament d'una força multinacional a Kabul per garantir la seguretat. Es van enviar invitacions als quatre grups afganesos principals: l'Aliança del Nord (formada pels senyors de la guerra que van ajudar a fer caure el règim talibà el 2001 i havien arrasat l'Afganistan durant la dècada

dels noranta), i els grups de Roma (del qual Hamid Karzai era el representant més conegut), Xipre i Peshawar. L'ONU va insistir que totes les delegacions incloguessin dones. Els talibans no hi van ser convidats.

El 6 de desembre de 2001 es va arribar a un consens, l'anomenat Acord de Bonn, que establia la necessitat de formar un govern d'ampli abast, sensible a les qüestions de gènere, multiètnic i plenament representatiu, com també crear un banc central, un tribunal suprem, una comissió independent de drets humans i una comissió independent per convocar una Loia Jirga d'emergència abans del juny de 2002, en la qual s'elegiria un nou govern de transició.

La conferència de Bonn va ser una victòria de l'Aliança del Nord, que va aconseguir disset de les vint-i-sis carteres ministerials i tres de les cinc vicepresidències del nou govern provisional afganès. Els seus militants –importants senyors de la guerra– es farien amb alguns dels ministeris crucials, com ara el de Defensa, Interior, Intel·ligència i Afers Estrangers. El grup de Roma va rebre cinc carteres i el grup de Peshawar quatre, mentre que el grup de Xipre va rebutjar tots els càrrecs.

D'aquesta manera, l'Aliança del Nord es veia recompensada políticament pel seu ajut militar a fer caure el règim dels talibans i es donava així carta blanca per a l'entrada dels senyors de la guerra a l'Administració afganesa. La qüestió crucial de com desarmar les milícies dels senyors de la guerra no es va definir.

La Loia Jirga

El calendari polític consensuat a l'Acord de Bonn preveia la celebració d'una Loia Jirga, o gran consell de tribus, representativa del país. A la Loia Jirga s'elegiria un president

provisional fins que se celebressin eleccions presidencials, es decidiria la forma del govern i s'escolliria una comissió que durant un any s'encarregaria d'elaborar l'esbós d'una nova constitució.

La celebració de la Loija Jirga per elegir reis i decidir sobre qüestions de gran importància com ara anar a la guerra tenia una llarga tradició i era una forma de presa de decisions respectada per la població afganesa. La primera Loia Jirga, celebrada el 1747, va servir per fundar l'estat afganès i fer pujar al poder la monarquia durranita.

resultat va ser que els senyors de la guerra van intentar influir en aquest procés a tots els racons del país. A més, els Estats Units van pressionar el president afganès, Hamid Karzai –que a la Loia Jirga va ser ratificat en el seu càrrec–, perquè a la Loia Jirga continués donant suport als senyors de la guerra –ja que els EUA en depenien a l'Afganistan– i els tornés a donar entrada al seu Govern.

El 5 de setembre de 2002 Karzai va sortir il·lès pels pèls d'un atemptat a Kandahar. Els talibans tornaven a aparèixer pel sud del

Artesans d'instruments musicals a la ciutat de Kabul.

En aquesta nova Loia Jirga de l'Afganistan, que es va celebrar el juny de 2002, van participar-hi uns 1.500 delegats que van ser escollits per mitjà d'un procediment indirecte supervisat per l'ONU. Aleshores, però, fora de Kabul no hi havia tropes internacionals i les forces de seguretat locals eren escasses o estaven controlades pels senyors de la guerra. El

país i es va considerar que no era un bon moment perquè el país comencés a fer mostra de fragilitat ni a obrir tensions internes dins de l'Administració afganesa o la comunitat internacional.

El desarmament de les milícies

L'octubre de 2003 l'ONU va tirar endavant un programa per desarmar les milícies dels

senyors de la guerra, que va ser batejat amb el nom de programa de Desarmament, Desmilitarització i Reintegració (DDR).

Els Estats Units hi van posar obstacles, es negaren a finançar el DDR o a fer-li costat, i no permeteren que les tropes nord-americanes ajudessin l'ONU a dur a terme el desarmament. La CIA també es va negar a difondre quines milícies tenia encara a la seva nòmina. Els governs europeus van quedar molt enfadats i frustrats per aquesta actitud nord-americana. El fet que Washington es negués a fer costat al DDR a l'Afganistan va ser un altre factor que va obrir un abisme entre els Estats Units i Europa.

Malgrat tot, a finals de 2004, l'ONU va aconseguir recollir tot l'armament pesant i desmilitaritzar 62.000 militars. I el juny de 2005 va posar en marxa un altre programa amb el nom de Dissolució de Grups Armats Il·legals (DIAG, en les sigles en anglès), que aspirava a desmantellar els centenars de petits grups d'homes armats als quals no havia arribat el DDR. En teoria, aquest nou programa va permetre crear una llista de grups armats il·legals existents al país, que es coneix com la llista del DIAG.

L'informe 'Una crida a favor de la justícia'²

El 2004 la Comissió Independent de Drets Humans de l'Afganistan va fer una enquesta per preguntar a la població afganesa què volia fer amb els criminals de guerra. La consulta és la més gran que s'ha fet mai al país. Es van entrevistar 4.151 persones de 32 de les 34 províncies de l'Afganistan i es van crear 200 grups de debat amb 2.000 participants, en un moment en què la seguretat al país no era tan precària com en l'actualitat.

El 76,4% dels entrevistats van contestar que volien que els criminals fossin jutjats com a pas

previ per garantir l'estabilitat i la seguretat a l'Afganistan. Els resultats de l'enquesta es van recollir a l'informe A call for justice (una crida a favor de la justícia), que també inclou altres dades significatives, com ara que el 61% dels consultats s'oposaven a una amnistia i que el 41,2% opinava que l'únic que havia fet fins aleshores la comunitat internacional a l'Afganistan era donar suport als senyors de la guerra.

Eleccions presidencials el 2004 i parlamentàries el 2005

El 9 d'octubre de 2004 es van celebrar eleccions presidencials. Hamid Karzai va resultar reelegit en el càrrec, amb el 53% dels vots, en uns comicis organitzats pel Cos Conjunt de Gestió Electoral (JEMB), liderat per l'ONU amb el suport d'un comitè afganès.

Les eleccions es van caracteritzar per les irregularitats fins al punt que catorze dels divuit candidats a la presidència van presentar un denúncia conjunta per queixar-se de les irregularitats de la jornada electoral i advertir que no acceptarien els resultats. Observadors electorals afganesos també van admetre anomalies, una molt evident: la tinta amb què es va marcar el dit index dels electors després de votar es podia esborrar fàcilment amb aigua. En un país on no existeix un cens electoral, la tinta era l'única garantia per evitar que un mateix elector pogués votar més d'una vegada.

Malgrat això, els observadors internacionals van donar les votacions per bones. Per diverses raons: es van celebrar sense grans incidents, un gran nombre de persones van anar a votar i en alguns col·legis electorals es van formar llargues cues, eren les primeres eleccions presidencials que s'organitzaven a la història del país i no hi havia cap altre candidat alternatiu que pogués substituir Karzai.

2. AIHRC – A call for justice <http://www.ahrc.org.af/Rep_29_Eng/rep29_1_05call4justice.pdf>.

El seu principal rival va ser Yunus Qanooni, implicat directament a la guerra i que durant els governs provisional i interí de l'Afganistan, entre el 2002 i el 2003, havia encapçalat les carteres d'Interior i Educació.

El 18 de setembre de 2005 es van celebrar eleccions parlamentàries, també organitzades per l'ONU amb el suport d'un comitè afganès, que van servir per adjudicar un escó a molts dels senyors de la guerra que s'havien quedat fora del Govern i sense cap càrrec de poder. Als comicis es van presentar 2.707 candidats –tots independents, perquè la llei electoral no reconeix els partits polítics i no es van presentar candidats per llista– per ocupar els 249 escons de la Cambra Baixa. Només 45 candidats van ser apartats de la cursa electoral per la seva vinculació a grups armats i es va fer la vista grossa amb els grans senyors de la guerra. Així, per exemple, Abdul Rasul Sayyaf, Burhanuddin Rabbani o, fins i tot, Yunus Qanooni –el rival de Karzai a les eleccions presidencials– es van convertir en diputats.

El Pla d'Acció per la Pau, la Reconciliació i la Justícia a l'Afganistan³

El desembre de 2005, el president afganès, Hamid Karzai, va aprovar un Pla d'Acció per la Pau, la Reconciliació i la Justícia a l'Afganistan que tenia com a objectiu dur a terme un procés de justícia transicional al país que reconegués el patiment de les víctimes, depurés l'Administració afganesa de criminals de guerra i violadors dels drets humans, impulsés la recerca de la veritat sobre els crims de guerra i de la humanitat comesos al país, i fomentés la reconciliació i la unitat nacional.

Per homenatjar les víctimes, el pla preveia la declaració d'un dia de record de les víctimes –que es va fixar el 10 de desembre,

coincident amb el Dia Mundial dels Drets Humans– i la construcció de monuments i un museu commemoratiu.

Per depurar l'Administració, el pla establia la creació d'una comissió de servei civil que analitzés i garantís que els candidats a ocupar càrrecs de poder a l'Afganistan no haguessin comès abusos contra els drets humans. Així mateix, el pla també proposava la creació d'un grup d'assessors del president afganès en aquest sentit, i una reforma general del sector de la justícia.

Per a la recerca de la veritat, el pla preveia iniciar un procés consultiu, la celebració d'una conferència nacional sobre experiències dutes a terme en altres països, la redacció d'una llei sobre els mecanismes a seguir a l'Afganistan per a la recerca de la veritat, la formació de personal especialitzat i la promoció de la recollida de documentació sobre els crims de guerra i de la humanitat comesos en el país.

Finalment, el pla defensava la creació de comitès de reconciliació a nivell local per fomentar la unitat nacional, la reforma dels currículum educatiu per introduir-hi missatges de pau i reconciliació, i la desmobilització dels integrants de les milícies armades.

El Pla d'Acció per la Pau, la Reconciliació i la Justícia a l'Afganistan disposava d'un calendari marcat per dur a terme tots aquests objectius. Malgrat això, el març de 2009 va caducar sense que gairebé s'hagués fet res. El pla també deixava ben clar que a l'Afganistan no s'acceptaria mai una amnistia per als responsables de crims de guerra i de la humanitat o autors d'altres abusos importants contra els drets humans.

3. AIHRC – Vegeu el Pla d'Acció a <http://www.aihrc.org.af/tj_actionplan_19_dec_05.htm>.

El polèmic informe de Human Rights Watch

L'ONG nord-americana Human Rights Watch va elaborar el juliol de 2005 un informe amb el títol *Mans tacades de sang: les atrocitats del passat a Kabul i el legat de la impunitat a l'Afganistan*,⁴ on recollia nombrosos testimonis sobre els crims de guerra comesos a la capital afganesa durant l'any 1992 i documentava quines faccions militars havien estat al darrera d'aquests crims, qui eren els dirigents d'aquestes faccions i on es trobaven ara: la majoria ocupava càrrecs de poder al Govern o al Parlament afganesos. L'informe es va fer públic el gener de 2007 i va tenir un gran impacte.

La llei d'amnistia

Arran de l'execució del dictador iraquí Saddam Hussein el desembre de 2006 i la difusió el gener de 2007 de l'informe de Human Rights Watch *Mans tacades de sang: les atrocitats del passat a Kabul i el legat de la impunitat a l'Afganistan*, els diputats del Parlament afganès vinculats amb faccions armades van impulsar l'aprovació d'una llei d'amnistia el març d'aquell any per tal de curar-se en salut.

La llei, que consta de dotze punts, estableix que cap de les faccions militars implicades en la guerra a l'Afganistan durant les últimes dues dècades i mitja poden ser processades al país per un tribunal, i que a l'Afganistan només es consideraran vàlides les lleis aprovades pel Parlament. Així mateix, el text legislatiu fa referència explícita a l'informe de Human Rights Watch i diu literalment: "Informes no acurats de Human Rights Watch sobre els líders de la Yihad i altres figures de la nació responen a intencions sospitoses i el Parlament no els pot considerar creïbles".

Eleccions presidencials de 2009

El 20 d'agost de 2009 es van celebrar eleccions presidencials a l'Afganistan, finançades en la seva totalitat per la comunitat internacional, però organitzades per un organisme afganès, la Comissió Independent Electoral.

Als comicis es van presentar 38 candidats, alguns dels quals vinculats amb els senyors de la guerra. Sense anar més lluny, el president afganès mateix, Hamid Karzai, va pactar amb els principals senyors de la guerra del país – Mohammad Qasim Fahim, Karim Khalili, Abdul Rasul Sayyaf i Rashid Dostum– per optar a la reelecció. El seu objectiu era aconseguir-ne el suport i els vots de la població a les àrees sota la seva influència. A canvi, Karzai els va oferir compensar-los amb un càrrec de poder a la nova Administració. El segon candidat a la presidència, Abdullah Abdullah, era el mateix un antic senyor de la guerra: va estar implicat directament en el conflicte.

Segons la llei electoral afganesa, els processats per un tribunal són els únics que no es poden presentar com a candidats a les eleccions. I cap dels candidats que van optar a la presidència l'agost de 2009 havia estat processat mai ni hi havia cap possibilitat que ho fos a l'Afganistan a causa de la llei d'amnistia. Així mateix, la Comissió Electoral de Queixes tenia potestat per apartar de la carrera electoral qualsevol candidat el nom del qual aparegués a l'anomenada llista del DIAG, és a dir, la llista de grups armats il·legals, elaborada per l'ONU. Però aquesta llista es troba en bona part incompleta.

Hamid Karzai va ser proclamat president malgrat no haver aconseguit la majoria absoluta. Només va obtenir el 49,67% dels sufragis. La participació va ser molt baixa. Es calcula que no

4. HUMAN RIGHTS WATCH – <<http://www.hrw.org/en/reports/2005/07/06/blood-stained-hands>>.

Casament forçat afganès. Kabul, Afganistan, 2007.

més el 38,7% dels electors va votar. Els observadors electorals de la Unió Europea van denunciar que als comicis es va cometre frau massiu.

4. DRETS DE LES DONES A L'AFGANISTAN: TRADICIONS I LLEIS

La situació de les dones a l'Afganistan ha variat al llarg de la història d'acord amb l'autoritat governant. Durant l'època de la monarquia les dones tenien teòricament els mateixos drets que els homes, l'educació era obligatòria per a tothom i, fins i tot, des del Govern es van fer campanyes contra el fet que les dones portessin el vel islàmic. Després, però, amb l'ocupació soviètica (1979-1989) i, posteriorment, amb la dominació dels *jihadis* (1989-1996) i els talibans (1996-2001), la dona va esdevenir arma de guerra, sense cap mena de dret, ni tan sols els més fonamentals. Amb la caiguda del règim talibà l'any 2001, la situació de les dones a l'Afganistan ha millorat, si bé és cert que només lleugerament.

El 5 de març de 2003 el Govern afganès va signar i ratificar íntegrament la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona (CEDAW), una convenció internacional que els països islàmics acostumen a rebutjar o només ratifiquen parcialment escudant-se en raons religioses. La Constitució afganesa, que es va aprovar el gener de 2004, també reconeix la igualtat de dones i homes davant la llei i prohibeix les pràctiques i tradicions que vagin en contra de la dignitat de les dones. Al Govern afganès, a més, hi ha ministres dones, i al Parlament, seixanta-vuit diputades. A la pràctica, però, la dona a l'Afganistan continua sent objecte de violència sistemàtica i generalitzada, i de discriminació pública i privada. Existeix un alt índex de violència familiar i de restriccions sobre la conducta de les dones i el seu nivell d'instrucció encara és molt baix. S'ha restablert el dret a l'educació, però no hi ha cap norma que garanteixi una educació obligatòria per a dones i homes. Per tant, la possibilitat que una dona es formi encara depèn de la voluntat de la seva

família i de l'existència de recursos educatius a la zona on viu. Segons l'Informe de Desenvolupament Humà 2005 de l'ONU, el 80% de les nenes afganeses continua sense anar a l'escola. De la mateixa manera, el dret a l'assistència sanitària també depèn de la voluntat familiar, sobretot a les zones rurals. Si una dona es posa malalta, és el pare o el marit qui decideix si la porta al metge o no. També a les zones rurals és costum resoldre conflictes entre famílies regalant una filla a la família que es considera agreujada. A tot el país es continua amb els **matrimonis forçats** i és habitual la violència de gènere, en concret la violència sexual dins el matrimoni. Malgrat aquesta situació, les dones no disposen de cap institució pública per denunciar la violació sistemàtica dels seus drets més fonamentals. A més, davant la justícia –i malgrat el que diu la Constitució–, la paraula d'un home té més credibilitat que la d'una dona. I a les presons és habitual que hi hagi dones acusades d'un delictes o crim que, en realitat, ha estat comès per un home de la seva família. També són castigades les dones que fugen de la seva família perquè, per exemple, no volen casar-se amb l'home que el seu pare ha triat per a elles. I l'adulteri també se sanciona amb penes de presó. En aquest context, les associacions de dones afganeses –moltes de les quals van néixer durant l'època dels talibans– actuen com a veritable motor de canvi per aconseguir que els drets de les dones reconeguts sobre el paper es facin realitat i que existeixi una autèntica igualtat d'oportunitats entre dones i homes.

La magnitud de la violència contra les dones a l'Afganistan i les zones geogràfiques de major incidència

A l'Afganistan es violen tots els drets fonamentals de les dones, ja que aquestes

deixen de ser "subjecte" en perdre tota la seva llibertat i la seva capacitat de determinació. L'home (sigui el seu marit, el seu pare, un germà, etc.) decideix totalment sobre ella, sense que la dona tingui cap possibilitat de regir la seva vida. És difícil saber quantes dones es veuen afectades per aquesta problemàtica, ja que a l'Afganistan no existeix cap tipus d'estadística oficial ni cens. Ni tan sols hi ha hagut un cens electoral a les eleccions presidencials i provincials celebrades el 20 d'agost de 2009. Segons dades d'UNIFEM de l'any 2008, a l'Afganistan hi ha 23,6 milions d'habitants, dels quals el 48,9% serien dones. Totes elles, en principi, es trobarien amb la problemàtica descrita a l'apartat anterior ja que, com hem destacat, la societat afganesa es regeix per un patró patriarcal ferri que afecta totes les dones, sigui quina sigui la seva condició social, econòmica o educativa. Tanmateix, aquesta problemàtica és més greu a les zones rurals, on les dones difícilment tenen accés a l'educació i a l'atenció sanitària, i existeix, a més, una total impunitat per l'absència de tribunals. Tampoc no hi ha cap registre de matrimonis, per la qual cosa resulta impossible controlar l'edat de matrimoni de les noies i, per tant, evitar que es casin abans dels 16 anys, com estableix la Constitució. Entre les zones rurals, els llocs on s'observen amb més freqüència aquestes violacions són, sobretot, el sud i l'est de l'Afganistan, a causa de la important presència de domini talibà. Per aquest motiu, en aquestes zones, a part de la violència que s'exerceix contra les dones en l'àmbit privat, existeix també una important violència pública, a més de la violència estructural que suposa, en si mateixa, la vigència de lleis que discriminin les dones.

Dones empresonades a la presó de Mazar – e- Sharif, Afganistan

L'expressió de la violència contra les dones a l'Afganistan

L'Afganistan es regeix per un sistema absolutament patriarcal, en què les dones són considerades propietat del "cap de família", és a dir, primer del seu pare i, després, del seu marit i la família política. En conseqüència, les dones no tenen cap poder de decisió ni poden exercir cap dret, i estan subjectes sempre a l'autoritat i la protecció d'un home, independentment de quina sigui la seva edat, el nivell educatiu o l'estatus econòmic. A més, segons la tradició afganesa, les dones són dipositàries de l'honor de la família, que es mesura amb la seva castedat. Per protegir aquesta honra, s'evita que surtin de la casa, intentant que la seva vida es reduïxi a l'àmbit domèstic i, sobretot, que no tinguin relació amb persones de l'altre sexe. La virginitat de les dones abans del matrimoni és crucial. De fet, si mantenen relacions sexuals sense estar casades es considera que cometen adulteri, cosa que es castiga amb penes de presó. Per tot això, s'intenta casar les dones com més aviat millor. D'altra

banda, a l'Afganistan existeix també la tradició del dot, és a dir, l'home ha de pagar per la dona amb què vol contreure matrimoni. El dot sol ser una elevada xifra de diners, que pot arribar als 4.000 dòlars, en un país en què un funcionari cobra una mitjana de 70 dòlars al mes. Així doncs, els homes han de fer un gran esforç econòmic (treballar durant anys o demanar un préstec) per casar-se amb una dona, la qual cosa també explica que, quan el fan, considerin que la dona és una possessió que han comprat, amb qui podran fer el que vulguin. En conseqüència, l'home es creu amb el dret de poder controlar completament la vida de la dona. Ell decideix si pot o no sortir de casa, treballar, estudiar, viatjar o, fins i tot, tenir accés a l'atenció sanitària o dur a terme una planificació de la seva maternitat. Així mateix, la família política pot tornar a casar la dona amb un altre home de la família en cas que el marit mori i ella es quedi vídua. Aquest "valor econòmic" de les dones es percep també en certes circumstàncies, en què se'ls utilitza com a moneda de canvi.

Aquestes són algunes de les pràctiques que es duen a terme:

- **Intercanviar dones per animals o per saldar un deute.** Aquesta tradició és conseqüència d'anys de guerra i pobresa. Les famílies ofereixen amb certa freqüència les filles com a pagament per aconseguir animals, saldar un deute o obtenir una terra a canvi.
- **Baad.** Així es diu la tradició de compensar un crim, un robatori, una violació, etc., entre dues famílies mitjançant el lliurament d'una filla a la família ofesa per part de la que ha comès l'ofensa. Normalment, els consells locals o els ancians de la comunitat (és a dir, sistemes de justícia no formal) són els que intervenen i decideixen aquest tipus de compensació.
- **Dot.** L'existència del dot provoca també que, en un país tan summament pobre com l'Afganistan, moltes famílies, sobretot a les zones rurals, comprometin les seves filles quan tenen la primera menstruació per així aconseguir els diners.

Aquesta pràctica dóna lloc a una altra problemàtica: l'existència de matrimonis infantils. Segons l'UNICEF, al 57% de les noies les casen abans dels 16 anys, malgrat que la Constitució afganesa (aprovada el 2003) estableix que aquesta és l'edat mínima perquè les dones puguin contraure matrimoni.

Els matrimonis són sempre preparats per les famílies dels cònjuges, que moltes vegades ni es coneixen abans de casar-se o només s'han vist una o dues vegades. Un estudi realitzat per la Comissió Independent de Drets Humans de l'Afganistan denunciava l'any 2004 que el 38% de les dones asseguraven que s'havien casat en contra de la seva voluntat; així mateix, el 50% declaraven que no estaven contentes amb la seva vida familiar. Segons dades d'UNIFEM corresponents a l'any 2008, entre el 70% i el 80% de les dones de l'Afganistan són forçades a casar-se amb algú que la seva família els ha escollit. De fet, els matrimonis forçats es consideren la principal raó de la violació dels drets de les dones a l'Afganistan.

Dones víctimes de guerra manifestant-se als carrers de Kabul demanant justícia

L'estudi de l'AIHRC també posa de manifest que els motius més importants perquè es dugui a terme aquesta pràctica són la tradició social existent, la falta de formació i la pobresa de les famílies, així com l'existència d'una total impunitat al país pel que fa a aquesta pràctica. No existeix una estructura judicial suficient que pugui controlar les pràctiques de matrimonis forçats. Els jutges i els advocats actuen d'acord amb els honoraris

tradicional, no formal, com a conseqüència d'anys de guerra i de la inexistència d'estructures estatals. Aquest sistema de justícia tradicional difereix d'una província a una altra, però, com a norma general, es tracta d'una jirga o shura (assemblea), formada per líders locals o ancians de la comunitat (sempre homes), que pren decisions basant-se en una combinació de tradicions locals, codis tribals, llei islàmica i la seva pròpia opinió personal.

Dona xiïta d'una poble rural a la província de Balk, Afganistan

que reben de les parts implicades en el procés, amb la qual cosa les dones no hi tenen res a fer, ja que pràcticament mai no disposen de recursos per pagar-los. D'altra banda, un home (gairebé la totalitat dels jutges són homes) sempre té més en compte la paraula d'un altre home que la d'una dona. Cal tenir present, d'altra banda, que aquesta estructura judicial formal es redueix a les grans ciutats. A les zones rurals –i l'Afganistan és un país bàsicament rural– s'aplica un sistema de justícia

En aquest context, la violència de gènere en l'àmbit domèstic o les disputes familiars sempre s'intenten resoldre primer dins la pròpia família extensa i, en darrera instància, si no s'ha arribat a una solució, en l'àmbit de la jirga o shura. Una altra respectada tradició afganesa estableix que, una vegada casada, la dona es traslladi a viure a la casa de la seva família política, amb el seu marit, però també amb els seus sogres, cunyades i cunyats, etcètera. Allà sol ser víctima d'abusos i maltractaments,

sobretot si es tracta d'una noia jove. De fet, la violència contra les dones en l'àmbit privat (tant física com psicològica) està acceptada socialment i es considera una cosa normal. En aquest sentit, l'informe de l'AIHRC també és revelador. Indica que més del 50% de les dones entrevistades van declarar que havien estat víctimes de violència domèstica en algun moment del seu matrimoni. L'UNIFEM també va realitzar un estudi en aquest àmbit –*Violence*

donees que intenten llevar-se la vida cremant-se de viu en viu. Es desconeix per quina raó les dones d'aquesta zona opten per aquesta manera tan brutal de matar-se, però es creu que la proximitat de l'Iran podria tenir-hi algun tipus d'influència, ja que en aquest país també són habituals aquesta mena de suïcidis. La majoria de les dones que ho fan són noies joves –moltes, adolescents– que normalment van ser obligades a casar-se amb un home que no

Centre d'alfabetització per a dones, implementat per l'associació de dones afganeses HAWCA amb el suport d'ASDHA

against women. Primary database–, que treu conclusions semblants. Entre el maig de 2006 i l'octubre de 2007, va recollir un total de 2.011 casos de violència contra les dones, el 22% dels quals eren de violència física. I d'aquests casos, el 30% de les vegades l'agressor havia estat el seu marit i el 53% algun altre membre de la família. En alguns casos, aquesta situació de violència és tan summament inaguantable que algunes dones opten pel suïcidi, amb mètodes de vegades esgarriuosos. Així, per exemple, a la província d'Herat, a l'oest del país, es registren cada any un nombre important de

volien i que, en el seu matrimoni, eren víctimes de violència de gènere continuada. Algunes van estar refugiades a l'Iran durant la guerra i ara, quan han tornat, es troben en una situació de frustració total, ja que han vist reduïdes les seves llibertats personals. D'altra banda, la llei permet als homes casar-se amb més d'una dona, cosa que pot incrementar encara més els problemes i les tensions. En concret, l'article 86 del Codi civil afganès diu que un home pot casar-se fins i tot amb quatre dones en les circumstàncies següents: quan no hi ha risc d'injustícia entre les dones; quan l'home pot

encarregar-se econòmicament de totes elles igual i facilitar-los roba, menjar, casa i assistència sanitària, i quan la primera dona no pot tenir fills o pateix una malaltia de difícil tractament. En la pràctica, els homes es casen amb més d'una dona, sobretot a les zones rurals, però realment no compleixen cap de les tres circumstàncies assenyalades pel Codi civil. El 8 de juliol de 2009, l'Oficina de Drets Humans de les Nacions Unides i la Missió de l'ONU per a

blíc, la violència contra les dones es materialitza, per una part, en l'amenaça d'antics senyors de la guerra o altres líders militars prominents –que van participar en el conflicte afganès a principis dels anys noranta i encara disposen de les seves pròpies faccions armades– i, per una altra, la del talibà. Aquests han atacat els últims anys nombroses escoles de nenes i han assassinat dones amb càrrecs polítics o les han atacades amb àcid.

Centre d'alfabetització per a nenes i dones, implementat per l'associació de dones afganeses HAWCA amb el suport d'ASDHA

l'Afganistan (UNAMA) van fer públic un informe de 32 pàgines en què alertaven de la creixent violència contra les dones, tant en àmbits privats com públics. En l'àmbit privat, l'informe denuncia un augment considerable dels casos de violència sexual contra les dones, amb l'agregant que com que el sexe és un tema tabú les dones violades solen callar i no denunciar-ho, atès que, si ho fan, corren el risc que acabin acusades d'adulteri ja que l'home pot dir que la relació sexual va ser consentida i, davant un tribunal, la paraula d'un home sempre té més pes que la d'una dona. En l'àmbit pú-

Les agressions contra dones polítiques s'han concentrat sobretot a les províncies del sud del país, que és on la repressió contra elles és més dura i la seva vida social o pública gairebé nul·la. Així, per exemple, a la província de Kandahar, l'abril de 2009 va ser assassinada, abatuda a trets, Setara Achekzai, membre del consell provincial. El 28 de setembre de 2008, la víctima va ser Malalai Kakar, la dona de més rang dins la policia afganesa, directora del departament de delictes contra la dona. Dos individus en motocicleta van disparar-li quan es dirigia

amb cotxe a la seva oficina. I el 2006, també van matar a trets la que va ser la responsable del departament d'Assumptes de la Dona a Kandahar, Safia Mestressa Jan.

La família: espai on gairebé la totalitat de les dones pateixen violència de gènere

No existeix un perfil concret de dones a qui els afecta més la violència. Com hem comentat anteriorment, la violència de gènere afecta totes les dones a l'Afganistan –diputades del Parlament, càrrecs del Govern, activistes de drets humans, etc., incloses–, encara que amb una intensitat diferent. L'informe *Living with violence: a national report on domestic abuse in Afghanistan*⁵, de l'ONG Global Rights –que es basa en entrevistes realitzades en 4.700 llars,

de 16 províncies del país–, destaca que la violència domèstica està totalment normalitzada en la societat afganesa, fins al punt que dones que asseguraven tenir una vida marital satisfactòria, a la vegada també reconeixien ser víctimes d'episodis de violència a mans del seu marit. Segons aquest mateix informe, els índexs de violència més alts en l'àmbit domèstic es donen a les zones de l'Afganistan sota control talibà o amb un entorn social més opressiu per a les dones, mentre que disminueix en aquelles altres amb una presència més gran d'estructures estatals i, sobretot, a les ciutats. Però, sigui el que sigui, subratlla que gairebé la totalitat de les dones són víctimes de violència en l'àmbit domèstic, tant físicament com psicològicament.

Tombes de víctimes de guerra, assassinades durant l'època dels talibans a Mazar – e – Sharif.

5. GLOBAL RIGHTS – Vegeu l'informe complet a <http://www.globalrights.org/site/DocServer/Introduction_final_DVR_JUNE_16.pdf?docID=9805>.

El documental 25 Darsad, de la directora de cinema afganesa Diana Saqeb, també és un bon testimoni d'aquesta situació: recull el testimoniatge de diverses diputades afganeses, especialment actives al Parlament i amb projecció social. La seva vida privada, tanmateix, és similar a la de qualsevol dona afganesa: sotmesa als desitjos i a les decisions del seu marit o, sinó, d'algun altre familiar home. Segons l'estudi d'UNIFEM esmentat (*Violence against women. Primary database*), entre els 2.011 casos de violència sexista recollits, la majoria de les víctimes eren noies joves, d'entre 20 i 25 anys, que vivien en zones rurals. El 62% estaven casades, el 42% eren analfabets –ja que no havien tingut cap possibilitat d'accés a una formació– i el 37% eren mestresses de casa i, per tant, amb escasses possibilitats de sortir de la llar.

Les dificultats per desplaçar-se, com a forma de protecció enfront de la violència

Les dones afganeses tenen difícil la mobilitat. Socialment no està acceptat que una dona visqui o viatgi sola –sigui quina sigui la seva edat, la classe social o el nivell educatiu–, sense la protecció d'un home. Si ho fa, es trobarà amb múltiples dificultats, per exemple, per trobar allotjament o tenir accés a determinats serveis. Així doncs, les dones afganeses no solen escapar-se de casa malgrat les situacions de violència que pateixen, llevat que el seu cas sigui totalment extrem. Llavors, intenten anar a alguna gran ciutat –sobretot a la capital, Kabul– i cercar ajuda en alguna institució governamental o ONG. El lloc on acostumen a recórrer és a alguna de les oficines que el Ministeri afganès d'Assumptes de la Dona té a les diferents províncies del país. Poques, tanmateix, van a la policia, cosa que en demostra la gran desconfiança en aquest cos de seguretat. El destí de les dones que fugen pot ser molt diferent segons el lloc on vagin a parar. Les que arribin a alguna de les oficines del

Ministeri d'Assumptes de la Dona o a una ONG és possible que siguin acceptades en alguna de les cases d'acollida per a dones maltractades que hi ha al país. Els recursos, de moment, són molt escassos. En canvi, les dones que acaben en una comissaria de policia tenen moltes possibilitats d'anar a parar a la presó, ja que solen ser acusades d'adulteri pel fet d'haver fugit de casa i no saber on (i se sobreentén, amb qui) han passat la nit. En definitiva, atesa la violència existent, que és estructural i profundament arrelada a la societat, l'única solució per a les dones seria sortir del país, però això és pràcticament impossible amb les condicions actuals. No es té constància, de moment, de cap dona que hagi intentat refugiar-se en una ambaixada.

Taller participatiu de dones realitzat l'any 2004 a Kabul per la ONG ASDHA

L'abisme entre les Convencions de Drets Humans de les Dones ratificats per l'Afganistan i la seva legislació interna

L'Afganistan ha ratificat el Conveni Internacional de Drets Civils i Polítics (ICCPR),

la Convenció Internacional en Drets Econòmics, Socials i Culturals (ICESR), la Convenció per a l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra les Dones (CEDAW), la Convenció dels Drets del Nen/a (CRC), la Convenció dels Drets Polítics de la Dona i la Convenció per a la Remuneració Igualitària de Treballadors Homes i Dones per Treball d'Igual Valor. L'article 22 de la Constitució afganesa, aprovada l'any 2003, prohibeix qualsevol "tipus de discriminació i privilegi entre els ciutadans i ciutadanes de l'Afganistan" i estableix la igualtat davant la llei tant per als homes com per a les dones.

I l'article 54 obliga l'Estat a adoptar "mesures necessàries per assegurar el benestar físic i psicològic de la família, en especial del nen/a i la mare, i l'eliminació de tradicions contràries als principis de la sagrada religió de l'Islam". Tot això, tanmateix, són meres declaracions; igualtat purament formal. A la pràctica, és lletra morta, ja que no hi ha institucions que garanteixin cap d'aquests drets. D'altra banda, existeixen tota una sèrie de lleis discriminatòries per a les dones, com és el cas del Codi civil afganès de 1977 i del Codi penal de l'any 1976.

El **Codi civil afganès**, que data de l'any 1977, discrimina les dones en l'àrea del matrimoni, el divorci i l'herència.

Matrimoni

L'edat legal per al matrimoni és de 18 anys per als nois i de 16 per a les noies, però també poden casar-se amb 15 anys si disposen del beneplàcit del pare o d'un tribunal competent (article 70 i 71). Els homes tenen el dret de casar-se amb més d'una dona, encara que han de complir tota una sèrie de requisits (article 86).

Divorci

Un marit pot divorciar-se de la dona verbalment o per escrit (article 139). Les dones només es poden divorciar mitjançant un tribunal i únicament en determinats casos: si el marit pateix una malaltia incurable, si no manté la dona, si està absent de casa sense cap raó durant més de tres anys o si està empresonat durant deu anys o més. La impossibilitat de demostrar que està divorciada pot portar una dona a la presó per adulteri o per haver escapat de casa, quan es casi per segona vegada, encara que aquest segon matrimoni sigui legal.

Herència

Segons el Codi civil, les filles i les vídues tenen dret a heretar una propietat, però a la pràctica això difícilment es compleix. A les dones no se'ls considera amb la maduresa suficient per poder administrar les propietats per elles mateixes i, de fet, la prova és que ni tan sols s'accepta socialment que puguin viure soles, sense la tutela d'un home o de la seva família.

Mobilitat de la dona

La mobilitat d'una dona casada està sotmesa al permís del marit, i així mateix la dona casada ha de satisfer els desitjos sexuals del seu cònjuge (article 122). Tot i que la llei no ho diu explícitament, deixa la porta oberta a la violació al si del matrimoni, tenint en compte, a més, que el sexe és un tema totalment tabú a l'Afganistan, i encara més per a les dones. Si ja és difícil que una dona denunciï una violació comesa per un estrany, que ho faci quan la violació es produeix al si del matrimoni és gairebé impossible.

El **Codi penal afganès** de l'any 1976, actualment en vigor, penalitza les dones pels denominats delictes morals:

Zina (o relacions sexuals fora del matrimoni)

Les relacions sexuals fora del matrimoni són castigades amb penes de presó de cinc a quinze anys (article 100.1).

Violació

El Codi penal no recull el delicte de violació com a tal i tot s'engloba sota el concepte de Zina. Només l'article 429 estableix que una persona que "mitjançant violència o amenaça viola la castedat d'una altra (sigui home o dona) o inicia l'acte, ha de ser sentenciada a una pena de presó llarga, de no més de set anys". Si la persona ofesa té menys de 18 anys, llavors l'acusat haurà de complir una pena de presó, de no més de 10 anys. A la pràctica, però, a les dones víctimes d'una violació se'ls acusa d'haver comès un delicte de Zina (relacions sexuals fora del matrimoni) si no poden demostrar la seva innocència. En conseqüència, sovint les víctimes d'una violació són empresonades per adulteri i estigmatitzades i repudiades per la seva família. Això fa que les víctimes d'abusos sexuals no acostumin a denunciar-los.

Violència domèstica

El Codi penal no reconeix la violència domèstica com un delicte, per bé que ho és colpejar una altra persona (article 407). Malgrat això, els tribunals de família normalment consideren aquest tipus de violència com

una resposta del marit a la desobediència de la dona i no la solen penar, sinó al contrari. Obliguen la dona a tornar amb el seu marit.

Fugir de la llar

Les dones a l'Afganistan són detingudes i condemnades per escapar de la llar, encara que el Codi penal no estableix que això sigui un delicte. De fet, és habitual trobar a les presons dones l'única falta de les quals ha estat haver fugit de casa. En cas que hagin escapat amb un home, es considerarà que han comès un delicte de Zina fins que es demostrï que no han mantingut relacions sexuals amb aquest home. Per això s'hauran de sotmetre a una prova de virginitat.

Matrimonis forçats

Mentre que el Codi civil prohibeix el matrimoni d'una noia de menys de 15 anys, el Codi penal només considera delicte que s'obligui una dona de 18 anys o més a casar-se (article 517): "Si una persona casa una vídua o una noia de 18 anys o més en contra de la seva voluntat serà condemnada a una pena curta de presó". En conseqüència, no es considera delicte obligar a casar-se una jove de menys de 18 anys, malgrat que està prohibit el matrimoni de noies de menys de 15 anys. De fet, l'ONG Global Rights, a l'informe sobre violència domèstica a l'Afganistan, mencionat anteriorment, destaca que una de les prioritats per combatre la violència domèstica a l'Afganistan és modificar l'article 517 del Codi penal perquè tingui en compte totes les nenes i dones, i no només les de 18 anys o més.

L'Estat afganès no dóna resposta a la violència contra les dones

L'Estat dóna molt poca resposta a la violència contra les dones. Existeix una impunitat absoluta d'aquestes vulneracions de drets de les dones, que ni es persegueixen, ni

s'investiguen, ni s'enjudicien. Com s'ha dit, l'Estat afganès ha ratificat totes les principals convencions internacionals sobre drets humans, però no ha desenvolupat cap tipus de legislació ni d'institucions perquè els drets previstos en aquestes convencions si-

Primera trobada nacional de víctimes de guerra a l'Afganistan. Maig de 2010, Kabul. A la fotografia, un acte en memòria dels desapareguts

quin respectats. A tall d'exemple, existeix la carència d'una legislació que protegeixi la seguretat i les deficiències en el Codi penal, que fan que determinades formes de violència domèstica no puguin ser castigades o que les condemnes siguin especialment lleus. De la mateixa manera, no s'ha dut a terme cap campanya de sensibilització sobre la violència de gènere ni s'ha format el personal funcionari per tractar aquest tema. Les poques cases d'acollida que hi ha al país depenen de les ONG. Ni tan sols existeix una força policial o un sistema formal que s'encarregui d'investigar els casos de violència de gènere a la llar. L'únic rol que juga l'Estat és a través del Ministeri d'Assumptes de la Dona, que acostuma a derivar les dones víctimes de casos extrems de violència a una de les cases d'acollida que hi ha al país i els cerca una sortida legal, res fàcil, d'altra banda. Per exemple, hi ha casos de noies que s'han allistat al cos de policia nacional com a única sortida per disposar d'una certa protecció i poder deixar la casa d'acollida sense haver de tornar amb la seva família.

Algunes propostes per avançar en l'eradicació de la violència contra les dones a l'Afganistan:

- Reformar les lleis discriminatòries per a les dones i reforçar els mecanismes institucionals perquè es compleixin les lleis que proclamen la igualtat.
- Crear un registre de matrimonis i naixements.
- Fomentar l'abolició del dot per contreure matrimoni.
- Incloure la violació i els matrimonis forçats com a delictes del Codi penal i canviar les lleis processals que donen més valor al testimoni d'un home.
- Obligar les famílies a escolaritzar les seves filles.
- Fomentar la independència econòmica de les dones.
- Reforçar les ONG i les associacions de dones que en promouen l'apoderament.

Per aconseguir aquests canvis és imprescindible la pressió internacional i que els països que donen suport al Govern afganès condicionin l'ajuda al respecte dels drets humans de la població en general i, en particular, de les dones, així com també donar suport a les associacions de dones afganeses que treballen per a la defensa dels seus drets.

Les associacions de dones de l'Afganistan: actores de canvi

La societat civil, i en concret les associacions de dones, fan un gran esforç per eradicar aquesta violació dels drets de les dones. En primer lloc, quatre associacions afganeses de dones gestionen les úniques quatre llars d'acollida per a dones maltractades que existeixen en tot el país. Així mateix, Afghan Women's Network (AWN) –una xarxa d'associacions de dones formada per 65 entitats i que actua com a interlocutora davant el Govern afganès– ha redactat un esborrany de llei contra la violència domèstica i un informe on argumenta la necessitat d'augmentar l'edat mínima per al matrimoni per llei (per a més informació, vegeu <www.afghanwomensnetwork.org>). AWN és una xarxa que es va constituir l'any 1995 a l'exili i que, des de la caiguda del règim dels talibans, ha actuat com a interlocutora i representant de la societat civil davant el Govern afganès en temes de dones.

Així mateix, ha dut a terme importants campanyes de conscienciació sobre els drets propis de les dones i el seu apoderament. Per exemple, el fet que l'actual Constitució afganesa reconegui la igualtat de drets de dones i homes va ser gràcies al lobby exercit per AWN. A la seva tasca, destaquen campanyes en contra dels matrimonis infantils, la mobilització de les dones per a la seva participació a les eleccions, o a favor de la seva educació.

5. CRIMINALS AL PARLAMENT I AL GOVERN AFGANÈS. HO HAS D'ATURAR

L'Afganistan porta més de 30 anys en conflicte. La població afganesa ha estat víctima ininterrompuda de violacions dels drets humans. Autèntiques atrocitats que avui segueixen impunes. Alguns dels responsables d'aquestes violacions són diputats al Parlament afganès o tenen càrrecs de poder a l'actual Govern. Ells mateixos van aprovar una llei d'amnistia per assegurar-se la immunitat. Mentre que la societat civil afganesa lluita perquè es faci justícia, la Unió Europea i els Estats Units continuen donant suport al Govern i al Parlament afganesos, copats de criminals de guerra.

1. Abdul Rabb al-Rasul Sayyaf, diputat del Parlament i candidat de les darreres eleccions parlamentàries

El preu per a la justícia afganesa. L'error de Karzai

Llençant ombres. Crims de guerra i crims contra la humanitat 1978-2001

The Afghanistan Justice Project, 2005

<http://www.afghanistanjusticeproject.org/index.htm>

«Durant l'operació a Afshar [barri de Kabul], les forces [del partit] Ittihad-i-Islami, de Sayyaf, van fer ús de la violació i altres abusos contra civils per fer fora la població d'aquesta zona [...]. La

Materials de sensibilització fets per la Xarxa de Dones Afganeses– Afghan Women's Network (AWN)

testimoni M. (vegeu més avall el seu relat) va resultar ferida a la mà i a la cama quan els soldats de l'Ittihad van disparar contra el seu fill. "Quan encara estava sagnant, em van violar", explica. Va relatar que tres soldats la van agafar i la van tombar a terra mentre un quart la violava al soterrani d'una casa. [...] Z. va explicar que va passar l'any següent en captivitat, de les mans d'un comandant de l'Ittihad a les d'un altre, apallissada i torturada de múltiples maneres, com, per exemple, privada de dormir i menjar.»

Mohammad Qasim Fahim, actual vice-president

Llençant ombres. Crims de guerra i crims contra la humanitat 1978-2001

The Afghanistan Justice Project, 2005

<http://www.afghanistanjusticeproject.org/index.htm>

«Shura-i-Nazar [un dels partits islamistes que va lluitar pel poder a Kabul entre 1992 i 1996] va ser una força especialment letal i la major part de la destrucció a la capital afganesa la van causar els seus coets i foc d'artilleria. Testimonis de dins del partit de Shura-i-Nazar varen declarar que Mohammad Qasim Fahim, llavors encarregat del Servei d'Intel·ligència, va ser esmentat nombroses vegades com una peça clau en l'assessorament dels llocs on s'havia d'atacar. [...] Un dels casos d'abusos més coneguts durant la guerra a Kabul va ocórrer el 1992, quan una jove, N., va saltar des de dalt d'un bloc de pisos en un dels barris de Macrorian per evitar ser violada [...]. L'endemà, la família va portar el cadàver a casa. "Tota la gent de la zona s'estava manifestant", va explicar l'avi, "amb crits en contra del cap del Servei d'Intel·ligència, Fahim."»

Mans tacades de sang: les atrocitats del passat a Kabul i la legalitat de la impunitat a l'Afganistan
ListeRead phonetically

Human Rights Watch, 6 de juliol de 2005

www.hrw.org/en/reports/2005/07/06/blood-stained-hands

«El general Fahim va ser cap del Servei d'Intel·ligència i dominava diversos controls militars a Kabul [...]. Fahim va estar implicat en la planificació de l'operació a [el barri de] Afshar, va participar en les negociacions amb els comandants d'Harakat [un altre partit islamista] per aconseguir-ne la col·laboració abans de l'ofensiva i va estar directament implicat en l'atac. [...] Hi ha proves creïbles i consistents sobre la violació generalitzada i sistemàtica dels drets humans i la violació de la Llei Humanitària Internacional durant i després de l'ofensiva a Afshar, incloses matances intencionades de civils, així com pallisses, segrestos basats en raons ètniques, robatori i treballs forçats. La naturalesa generalitzada i deliberada d'aquests atacs suggereix que alguns dels comandants implicats en aquests abusos poden ser responsables de crims contra la humanitat."»

Ismail Khan, actual ministre d'Energia

Totes les esperances, trencades: violència i repressió a l'oest de l'Afganistan

Human Rights Watch, 5 de novembre de 2002

"Volem viure com a humans". Repressió de dones i nenes a l'oest de l'Afganistan

Human Rights Watch, 17 de desembre de 2002

<http://www.hrw.org/en/news/2002/12/16/afghanistan-women-still-notliberated>

«[...] La policia, sota el comandament d'Ismail Khan, interrogava les dones i nenes que veien soles amb homes, fins i tot si eren taxistes, i detenien els que no tenien una relació de família. Human Rights Watch explica que els homes arrestats en aquestes circumstàncies eren portats a la presó i les dones traslladades a un hospital, on doctores policia els realitzaven un examen mèdic per comprovar si havien tingut relacions sexuals recentment o, si eren solteres, si encara eren verges.»

Abdul Rashid Dostum, actual responsable del personal de l'Exèrcit Nacional Afganès
Dones a l'Afganistan. Una catàstrofe de Drets Humans

Amnistia Internacional, 1995

<http://www.amnesty.org/en/library/asset/ASA11/003/1995/en/942a70a6-eb60-11dd-b8d6-03683db9c805/asa110031995en.pdf>

«Una família que se'n va anar de l'Afganistan a mitjan 1994 va explicar a Amnistia Internacional que una nit de març d'aquest any les tropes de

Dostum van entrar a casa seva al barri de l'Old Macrorayan a Kabul i van matar la seva filla. "Eren uns 12 homes amb kalàixnikovs i amb la cara tapada. Ens van demanar que els donéssim la nostra filla. Nosaltres ens negàrem. Ells no ho van acceptar i van demanar que portéssim la nostra filla per parlar-hi. Ella els va dir que no volia anar amb ells. Llavors un dels milicians va aixecar el seu kalàixnikov i li va disparar davant els nostres ulls. Només tenia 20 anys i estava a punt d'acabar l'educació superior.»

6. CRIMINALS DE GUERRA

A través de la pàgina web <www.hohasdaturar.org> es pot donar suport a la campanya i llegir un document on es demostra que responsables de violacions de drets humans durant la guerra ocupen avui càrrecs de poder al Parlament i al Govern afganesos. Alguns exemples

CAMPANYA
HO HAS D'ATURAR,
PER UN PARLAMENT AFGANÈS SENSE
CRIMINALS DE GUERRA

L'Associació per als Drets Humans a l'Afganistan va llençar a principis de juliol de 2010 una campanya contra la presència de violadors dels Drets Humans a l'Administració afganesa. La campanya, que es diu HO HAS D'ATURAR, la pots visitar a <www.hohasdaturar.org>.

MANIFEST

Els criminals de guerra que van cometre atrocitats de tota mena a l'Afganistan durant dècades de conflicte són ara al Govern afganès o són diputats al Parlament. Tots ells van arribar al poder en part amb el suport de la comunitat internacional, que va voler així guanyar-se'n el favor per evitar tenir-los en contra. L'enorme corrupció a les institucions afganeses és deguda a la presència de criminals de guerra al

poder. La població afganesa vol i s'està mobilitzant perquè s'apartin els criminals de guerra del Parlament i del Govern afganesos. El setembre de 2010 es preveu la celebració d'eleccions parlamentàries a l'Afganistan. La Unió Europea i els Estats Units seran els principals finançadors de les votacions. És la teva oportunitat per canviar les coses.

Exigeix a la Unió Europea i al Govern dels Estats Units que:

1. No financin unes eleccions que incloguin com a candidats responsables de violacions dels drets humans.
2. Condicionin les ajudes econòmiques al Govern afganès al respecte dels drets humans, de les dones i a la depuració de l'Administració afganesa de criminals de guerra.
3. Pressionin el Govern afganès perquè se suspengui la Llei d'amnistia aprovada pel Parlament i que dóna immunitat als criminals de guerra.
4. Donin suport a les associacions civils afganeses que treballen per la justícia i la fi de la impunitat.

Tu pots aconseguir un futur millor per a l'Afganistan. Necessitem la teva signatura. Entra a <www.hohasdaturar.org> i signa el manifest.

7. ENLLAÇOS D'INTERÈS

Moviment Feminista a l'Afganistan

1. Afghan Women's Network (AWN)
afghanwomensnetwork.org/wordpress/
A través de la pàgina web d'AWN podràs accedir i conèixer les associacions de dones a l'Afganistan que formen part de la Xarxa de Dones Afganeses Afghan Women's Network (AWN), l'autèntic motor de canvi per als drets de les dones a l'Afganistan.
2. RAWA – Associació de dones revolucionàries a l'Afganistan www.rawa.org/index.php

Associacions de Recerca de la Veritat a l'Afganistan

1. Afghanistan Human Rights and Development Organization (AHRDO)
ahrdo.org/
2. AFGHANISTAN WATCH
www.watchafghanistan.org/
3. Social Association of Afghan Justice Seekers (SAAJS)
www.saajs.org/eng/index.php
4. Humanitarian Organization Supporting Afghans (HOSA)
hosa.af/

Drets Humans, Investigació i Recerca

- Afghanistan Analyst
afghanistan-analyst.org/default.aspx
- Afghanistan Analyst Network
aan-afghanistan.com/
Academic info. Afghanistan women
www.academicinfo.net/afghanwomen.html
- Afghan Independent Human Rights Commission (AIHRC)
www.aihrc.org.af
- Afghanistan Research and Evaluation Unit (AREU)
www.areu.org.af

Altres enllaços d'interès

- Associació per als Drets Humans a l'Afganistan (ASDHA)
www.afgancat.org
- Campanya contra els Criminals de Guerra al Govern i al Parlament afganesos www.hohasdaturar.org
- Agency Coordinating Body for Afghan Relief (ACBAR)
www.acbar.org/
- Associació de Cooperació per l'Afganistan (ACAF)
www.acafnet.org
- Colektivu Milenta Mujeres
www.milenta.org
- Congrés Internacional de Feminisme islàmic
www.feminismeislamic.org
- Equality Now
www.equalitynow.org
- Future Generations Afghanistan
www.future.org
- International Committee of the Red Cross (ICRC)
www.icrc.org
- International Crisis Group
www.crisisgroup.org
- Mapasonor
www.mapasonor.com
- República Islàmica de l'Afganistan
www.president.gov.af
- Rights and Democracy
www.ichrdd.ca
- Women for Afghan Women (WAW)
www.womenforafghanwomen.org
- Women Living Under Muslim Laws (WLUML)
www.wluml.org
- International Centre for Transitional Justice
www.ictj.org
- Global Rights
www.globalrights.org
- Amnistia Internacional
www.es.amnesty.org/index.php

QUADERNS PUBLICATS

1. Timor: genocidi i esperança (F. S'Oliver d'Estellenc)
2. Deute extern: la pobresa que ens enriqueix (Paz con dignidad)
3. El món maputxe (Carolina Manque)
4. 2000, Any de la Cultura de Pau i No-violència (Arcadi Oliveres)
5. Anar de compres i canviar el món: comerç just, consum responsable (S'Altra Senalla)
6. Experiències de cooperació (Nou Sud, Veïns, STEI)
7. L'antiracisme en l'àmbit internacional: propòsits i realitats (Joan Comas)
8. Burundi: mirant amb esperança el futur (Veïns sense Fronteres)
9. Fòrum Social Mundial: un altre món és possible (Francisco Vera)
10. Balcans, l'oblit còmplice (Bòsnia Viva)
11. Situació a Colòmbia: una altra realitat (CEPAC)
12. Veneçuela: de la tragèdia de Vargas a la inclusió social. Una experiència veneçolana de gestió associativa (EFIP)
13. Contra la pena de mort (Amnistia Internacional)
14. Salut reproductiva i cooperació per al desenvolupament (Mallorca Solidària)
15. La lluita contra la sida a Àfrica (Metges del Món)
16. El microcrèdit: a quines necessitats respon? (F. Vicenç Ferrer)
17. La perspectiva de gènere a Àfrica (Centre africà per les dones)
18. El conflicte del Sàhara Occidental (Associació Poble Saharai)
19. Construir la pau: els conflictes oblidats i el nou conflicte global (OIKOS)
20. Els camps de l'oblit (Associació Catalana per la pau)
21. La mutilació genital femenina (Direcció General de l'Oficina de Defensa dels Drets del Menor)
22. Accés a medicaments essencials: un dret per a totes les poblacions del món (Metges sense Fronteres)
23. Aproximació a la problemàtica dels infants, dels joves i de les "maras" en situació de risc a Nicaragua i al Salvador (Fundació Diagrama)
24. Globalització i migració: les dones musulmanes immigrants a Europa (Nàdia Nair)
25. La situació de les maquiles a Centreamèrica (Fundació Pau i Solidaritat)
26. Perú: quan l'educació encara és esperança (Ensenyants Solidaris)
27. Indígenes (Survival Internacional)
28. Hondures: de la Serra de Tramuntana a la Serralada del Merendón (Cruz Roja)
29. Objectius del mil·lenni. Balanç 2005 (Coordinadora d'ONGD de les Illes Balears)
30. Educació pel desenvolupament, una estratègia de cooperació imprescindible (Coordinadora de ONGD para el Desarrollo - España)
31. La discapacitat dins el projecte integral de la Fundació Vicente Ferrer (Anantapur)
32. El turisme com a eina de desenvolupament (Joan Miralles Plantalamor i Antònia Rosselló Campins)
33. La convocatòria de Cooperants. Testimoni i experiències (Direcció General de Cooperació)
34. La dona invisible: la dona senegalesa com a motor de desenvolupament (Assemblea de Cooperació per la Pau)
35. Explotació sexual infantil (Unicef)
36. Drets Humans i Salut (Metges del Món)
37. El Moviment dels Camperols Sense Terra (Helinair Souza e Silva)
38. El Mur que empresona Palestina (Taula per Palestina, Oikos)
39. Crisi alimentària (Veterinaris sense Fronteres)
40. Africanà, la dimensió africana d'Iberoamèrica
41. Compra pública ètica (REAS Balears)
42. L'Anticooperació (David Llistar, Observatori del Deute en la Globalització)
43. Canvis en la perspectiva de la sida a l'Àfrica. Un nou enfocament des de Metges del Món
44. Pla Regió Marroc 2009-2011 (Direcció General de Cooperació)
45. El deute ecològic (Ecologistes en Acció)
46. La gestió del coneixement en la cooperació al desenvolupament

Quaderns de Pau i Solidaritat

Amb el suport de:

**Govern
de les Illes Balears**

Conselleria d'Afers Socials,
Promoció i Immigració
Direcció General de Cooperació

<http://aferssocials.illesbalears.cat>